

Eurooppaministeri Tytti Tuppurainen
Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

Tiedoksi:
Ulkoministeri Pekka Haavisto
Pohjoismaisen yhteistyön ja tasa-arvon ministeri
Thomas Blomqvist

AI FI 29/2020

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

AMNESTY INTERNATIONAL SUOMEN OSASTO
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 050 465 5490
E: amnesty@amnesty.fi

W: www.amnesty.fi

15.5.2020

Kirje Unkarin hallituksen tekemästä sukupuolen juridisen vahvistamisen kieltävästä lakiesityksestä

Arvoisat ministerit,

Kirjoitamme teille pyytääksemme teitä toimimaan Unkarin hallituksen ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa uhkaavien toimien hillitsemiseksi.

Unkarin parlamentti hyväksyi maaliskuun lopussa ns. valtuuslain, jonka tarkoituksena on vahvistaa koronaviruspandemian vastaisia toimia antamalla hallitukselle laajat toimivaltuudet. Muiden valtioiden hallitusten kritisoidessa ongelmallista lakia pääministeri Orbán ilmoitti, että hänellä ei ole aikaa väittelyyn, koska pandemiatilanteen hoitaminen vaatii kaiken huomion.

Heti hätätilalakien tultua voimaan Unkarin hallitus on kuitenkin ahkerasti vienyt eteenpäin myös lakihankkeita, joilla ei ole mitään tekemistä pandemian taltuttamisen kanssa. Parlamentin käsittelyyn on ensi tiistaina osana laajaa lakipakettia tulossa lakimuutos, jolla estettäisiin trans- ja intersukupuolisia ihmisiä vahvistamasta sukupuoltaan juridisesti.

Sukupuolen juridista vahvistamista koskeva lakiesitys ja sen vaikutukset

Eräitä hallinnollisia lakeja ja omaisuuden lahjoittamista koskevan lakiesityksen [T/9934](#) kohta 33_muuttaisi Unkarin henkilörekisterilakia niin, että henkilörekisteriin kirjattua sukupuolta ei jatkossa saisi muuttaa millään perusteella. Sukupuolimerkintä olisi pysyvästi se, jonka lääkäri on kirjannut henkilön tietoihin syntymässä. Myös virallisen etunimen muuttamisesta tulisi sukupuolivähemmistöille mahdotonta. Jatkossa sukupuolitietoja tai etunimeä ei voisi myöskään päivittää henkilöllisyystodistukseen, ajokorttiin tai passiin.

Lakiesityksen perusteluissa todetaan, että sukupuoli on määriteltävä syntymässä tallentamalla se viralliseen rekisteriin, koska tietyt yksilöiden oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät sukupuolen perusteella. Lisäksi väitetään, että sukupuoli voidaan määritellä vain lääkärin toimesta biologisiin tekijöihin ja kromosomeihin perustuen. Näiden ohella perusteluissa todetaan, että "koska ei ole mahdollista kokonaan vaihtaa henkilön biologista syntymäsuopuolta, tulisi lain edellyttää, ettei myöskään viralliseen rekisteriin ole sallittua tehdä muutoksia."¹

---

¹ Lakiehdotus on saatavilla (unkariksi): <https://www.parlament.hu/irom41/09934/09934.pdf>. 33 artiklan perustelut sivulla 23.

Orbánin hallituksen lakiesitys on hyökkäys transihmisten ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia vastaan. Toteutuessaan laki loukkaisi trans- ja intersukupuolisten ihmisten itsemääräämisoikeutta ja oikeutta yksityisyyteen sekä altistaisi heidät syrjinnälle kaikilla elämän osa-alueilla.

Unkarissa transsukupuoliset ja intersukupuoliset ihmiset kohtaavat usein syrjintää, etenkin liittyen työelämään, koulutukseen, tavaroiden ja palveluiden saamiseen sekä asumiseen. Sukupuolen juridisen vahvistamisen ja nimen muuttamisen kieltäminen johtaisi syrjinnän lisääntymiseen. Ne transsukupuoliset ihmiset, joiden viralliset asiakirjat eivät vastaa heidän nimeään, sukupuoli-identiteettiään tai sukupuolen ilmaisuaan, joutuvat paljastamaan transsukupuolisuutensa aina, kun heidän on esitettävä näitä asiakirjoja. Tällaisia tilanteita voi syntyä päivittäin.

Lisäksi poliitikot, mukaan lukien parlamentin puhemies, ja tietyt julkisuuden henkilöt ovat enenevässä määrin kohdistaneet homofobisia, transfobisia ja syrjiviä kommentteja LGBTI-ihmisiin. Ehdotettu lakimuutos saattaisi johtaa trans- ja intersukupuolisiin ihmisiin kohdistuvien hyökkäysten ja viharikosten lisääntymiseen entisestään.

On epäselvää, miten ehdotetut muutokset vaikuttaisivat tällä hetkellä lääketieteellistä sukupuolenkorjausta läpikäyvien ja sukupuolen vahvistamista yhä odottavien henkilöiden tilanteisiin.

Unkari on yksi harvoista EU-maista, joissa oikeutta nimen muuttamiseen ja sukupuolen juridiseen vahvistamiseen ei turvata lailla. Kummatkin ovat ajoittain olleet mahdollisia, riippuen kulloinkin vallinneesta käytännöstä. Ehdotetuissa muutoksissa on kyse viimeisimmästä yrityksestä rajoittaa trans- ja intersukupuolisten ihmisten oikeuksia. Viimeisten kolmen ja puolen vuoden aikana kukaan sukupuoli- tai nimenmuutosta hakenut ei ole saanut siitä todistusta, lukuun ottamatta lyhyttä ajanjaksoa parlamenttivaalien aikana huhtikuussa 2018. Menettelyt on virallisesti keskeytetty sillä perusteella, että sukupuolen vahvistamiselle laadittaisiin uusi, yhdenmukainen ja läpinäkyvämpi lainsäädäntö.

Lakiesitys on ristiriidassa kansainvälisten normien ja kansallisen lain kanssa

Lakiesityksessä ehdotetut toimenpiteet ovat Unkarin kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden vastaisia. Kansainvälisen oikeuden mukaan Unkari on velvoitettu kunnioittamaan jokaisen yksilön ihmisarvoa ilman syrjintää sekä oikeutta yksityis- ja perhe-elämään.²

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että sukupuoli-identiteetti, nimi ja seksuaalinen suuntautuminen ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan suojaamia yksityiselämän alueen olennaisia osia. Ihmisoikeustuomioistuin on todennut valtioiden loukkaavan Euroopan ihmisoikeussopimusta useissa sellaisissa yhteyksissä, joissa transsukupuolisten henkilöiden ei ole ollut mahdollista vahvistaa sukupuoltaan juridisesti, ja edellyttänyt valtioilta nopeita, läpinäkyviä ja helposti saavutettavia käytäntöjä sukupuolimerkinnän muuttamiseksi.³ Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous on päätöslauselmassaan vaatinut kaikkia jäsenmaita, mukaan lukien Unkaria, nimenomaisesti kieltämään sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän kansallisessa lainsäädännössä sekä noudattamaan syrjinnän kieltäviä kansainvälisiä ihmisoikeuksia, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö mukaan lukien.⁴

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa on myös vireillä Unkaria koskeva valitus. Yksikään valituksen 23 transsukupuolisesta valittajasta ei ole voinut vahvistaa sukupuoltaan tai muuttaa nimeään vuodesta 2018 lähtien. Ihmisoikeustuomioistuin odottaa Unkarin hallitukselta vastausta 4. kesäkuuta 2020 mennessä.⁵

---

² Ks. YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen artikla 1, YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen johdanto-osa sekä 17 ja 24 artiklat sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla. Ks. myös Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus CM/Rec(2010)5, 31.3.2010.

³ Ks. EIT:n Factsheet on Gender identity issues: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_identity_ENG.pdf.

⁴ Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselma 2048 (2015)1. Ks. erityisesti kohdat 6.1.1. ja 6.1.2. bit.ly/coe-pace-resolution2048

⁵ Valitukset 66078/17 ja 12918/19. Ks. <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-202134>.

Lakiesitys on ristiriidassa myös kansallisen lain kanssa. Unkarin perustuslaissa taataan jokaiselle ihmiselle oikeus ihmisarvoiseen kohteluun sekä yksityis- ja perhe-elämään. Lisäksi perustuslaissa kielletään syrjintä henkilöön liittyvällä perusteella.⁶ Sukupuolten tasa-arvoa koskeva laki kieltää nimenomaisesti kaiken seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän ja häirinnän.⁷

Myös Unkarin perustuslakituomioistuimen vuoden 2018 ratkaisussa todetaan selvästi, että transsukupuolisten ihmisten tunnustaminen ja heidän mahdollinen nimenmuutoksensa on kytköksissä ihmisarvon kunnioittamista koskevaan perusoikeuteen. Tuomioistuimen mukaan nimen muuttaminen liittyy olennaisesti sukupuolen korjaamiseen, ja Unkarilla on velvollisuus luoda lainsäädäntö, joka takaa sekä sukupuolimerkinnän että nimen muuttamisen viralliseen rekisteriin ilman syrjintää.⁸

Kansainväliset ihmisoikeusnormit edellyttävät, että transsukupuoliset voivat saada sukupuolensa juridisesti vahvistettua itsemääräämisoikeuteen perustuvassa prosessissa, joka on nopea, läpinäkyvä ja helposti saavutettavissa. Unkarin on varmistettava, että transsukupuolisten ihmisten on mahdollista hankkia sukupuoli-identiteettinsä mukaisia asiakirjoja ilman, että heiltä vaaditaan sellaisten perusteiden noudattamista, jotka itsessään loukkaavat heidän ihmisoikeuksiaan.

Toimintapyyntömme

Lakiesityksestä on määrä äänestää parlamentissa ensi tiistaina 19.5. ja valtapuolueen enemmistön turvin sen hyväksyminen on erittäin todennäköistä. Lakiesitys voidaan vielä pysäyttää, jos esityksen antanut ministeri vetää sen pois käsittelystä.

Suomi on yhdessä muiden pohjoismaiden kanssa pitänyt esillä oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien vaalimisen tärkeyttä poikkeusolojen vallitessa esimerkiksi viime viikolla julkaistussa Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetussa yhteispohjoismaisessa kirjeessä, jossa ilmaistaan huoli Unkarin toimista.

Toivomme, että jatkatte johdonmukaisesti samalla linjalla ja olette yhteydessä lakiesityksen antaneeseen pääministerin kansliaa johtavaan ministeri Gergely Gulyásiin sekä oikeusministeri Judit Vargaan. Pyydämme, että kehotatte heitä vetämään lakiesityksen pois käsittelystä ja poistamaan lakipaketista ihmisoikeuksien vastaiset säännökset, jotta se vastaisi kansainvälisiä ihmisoikeusnormeja ja Unkarin omaa perustuslakia.

Kunnioitavasti

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja

---

⁶ Perustuslain II, VI(1) ja XV(2) artiklat. Saatavilla: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV>

⁷ Laki yhtäläisestä kohtelusta ja tasa-arvoisten mahdollisuuksien edistämisestä (CXXV / 2003), 8(a) ja (m-n) §. Saatavilla: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0300125.TV>.

⁸ Unkarin perustuslakituomioistuin, "Transzszexuális menekült ügyében döntött az alkotmánybíróság" ("Perustuslakituomioistuin teki ratkaisun transsukupuolisen pakolaisen asiassa"), 21.6.2018. Saatavilla: <https://alkotmanybirosag.hu/kozlemeny/transzszexualis-menekult-ugyeben-dontott-az-alkotmanybirosag>.